

УДК № 330.341.424.004.124(6)(045)

СТОЛЯРЧУК Я.М.,д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету**АЗА Д.Г.,**студентка магістратури
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету**ПРОБЛЕМИ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ В АФРИЦІ**

***Анотація.** У статті розкрито основні причини економічного відставання країн африканського регіону від інших країн, що розвиваються. Проаналізовано фактори, що гальмують економічний розвиток африканського регіону та проведено порівняння моделей розвитку інших країн, що розвиваються. Розроблено варіативні напрями розвитку країн африканського регіону.*

Ключові слова. Африка, розвиток, парадигма «літаючих гусей», Південна Азія, група країн, країни, що розвиваються, індустріалізація.

Столярчук Я.М., д.э.н., профессор, проф. кафедры международных экономических отношений и бизнеса учебно-научного института Международных отношений Национального авиационного университета.

Аза Д.Г., студентка магистратуры учебно-научного института Международных отношений Национального авиационного университета.

ПРОБЛЕМЫ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ В АФРИКЕ

***Аннотация.** В статье раскрыты основные причины экономического отставания стран африканского региона от других развивающихся стран. Проанализированы факторы, сдерживающие экономическое развитие африканского региона и проведено сравнение моделей развития других развивающихся стран. Разработаны вариативные направления развития стран африканского региона.*

Ключевые слова. Африка, развитие, парадигма «летающих гусей», Южная Азия, группа стран, развивающиеся страны, индустриализация.

Stolyarchuk Yaroslava M., Economics, Professor, Professor Department of International Economic Relations and Business of Educational and Scientific Institute of International Relations in National Aviation University.

Aza Daria H., master's student of Educational and Scientific Institute of International Relations in National Aviation University.

PROBLEMS OF INDUSTRIALIZATION IN AFRICA

***Abstract.** The article discusses the main causes of economic lag of African countries in comparison to other developing countries. Factors that stop African region from development have been analyzed as well as growth models of other developing countries have been compared. Different options of development for African region have been created.*

Key words. Africa, development, flying geese pattern, South Asia, group of countries, developing countries, industrialization.

Вступ. Економіка країн африканського континенту формувалась головним чином у результаті діяльності колоніальних адміністрацій та приватних іноземних компаній як додаток до економіки метрополій. Сучасний її стан визначається впливом різноманітних зовнішніх факторів. Тож, аналізуючи показники й проблеми розвитку господарства в цьому регіоні, ми маємо в значній мірі брати до уваги, поряд із обставинами національного рівня, кон'юнктуру та довгострокові тенденції, властиві світовій економіці й міжнародним економічним відносинам. Багаточисельність країн континенту та спільність більшості їхніх економічних проблем зумовлюють узагальнений підхід до викладення матеріалу. При цьому виділяються два субрегіони: Північна Африка та Африка на південь від Сахари. Більшість африканських країн — невеликі, слабкі в економічному відношенні держави з невеликою кількістю населення і мало освоєними природними ресурсами. Ці країни здебільшого економічно залежні від своїх колишніх метрополій. Економічний розвиток африканських країн характеризується нерівномірністю, нестабільністю, широкомасштабними кризовими явищами як суто господарського походження, так і спричиненими політичними факторами.

Актуальність теми полягає в тому, що соціально-економічна модернізація Африканського континенту обтяжена успадкованою від колоніалізму економічною відсталістю країн, відсутністю достатнього власного потенціалу економічного розвитку — фінансових ресурсів, кваліфікованої робочої сили, технологій, внутрішнього ринку та ін. Додаткові труднощі створює стрімке зростання населення. Сьогодні на частку

Африки припадає 11 % населення Землі й лише 5 % світового виробництва. У перші півтора десятиліття політичної незалежності, завдяки сприятливій кон'юктурі на світових ринках сировини, а також значному обсягу зовнішніх кредитів на хвилі національного підйому в регіоні були досягнуті певні економічні успіхи. Проте, незважаючи на енергійні заходи з лібералізації інвестиційного клімату, обсяг зовнішнього капіталу, що надходить у регіон, досі залишається недостатнім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження розвитку країн африканського континенту здійснює широке коло вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як: Я. Жаліло, Шаров О.М., А. Засць, О. Кочур, М. Десаї, М. Демура, Седерлінг Л., Рогофф К., Рейнхарт К., Гельбард Е., Лейте С., Коу Д., Хоффмайстер А. й інші.

Високо оцінюючи внесок зазначених науковців у розробку досліджуваної проблематики, необхідно зауважити, що більшість авторів передусім приділяють значну увагу дослідженню можливостей розміщення міжнародного капіталу, але проблеми індустріалізації африканського континенту досліджені слабко.

Постановка задачі. Метою дослідження є аналіз сучасного стану розвитку країн африканського регіону та розгляд можливих напрямків покращення економічної ситуації. При дослідженні застосовано методи: наукової абстракції, системного аналізу, синтезу, логічної дедукції, теоретичного узагальнення, порівняння, уявного експерименту, моделювання та екстраполяції.

Результати. На сьогоднішній день Африканський континент став полем суперництва провідних країн Заходу — США, Франції, Великої Британії, Японії. Будучи економічно найменш розвинутим регіоном світу з обмеженими можливостями для високоприбуткових інвестицій у промисловості, Африка привертає увагу цих країн передусім своїми унікальними природними багатствами. Левова частка інвестицій спрямовується в розробку сировинних ресурсів континенту. Прагнучи забезпечити своє виробництво сировиною, західні країни концентрують капіталовкладення в півтора десятка країн регіону, які мають значні запаси нафти, металургійної сировини, урану, алмазів, та інших цінних матеріалів, сприятливі кліматичні умови для ведення плантаційного господарства.

Текстильна промисловість Нігерії раніше створювала робочі місця для більш ніж 350000 людей, а зараз лише десяту частину цієї кількості, що демонструє проблему деіндустріалізації в Африці, яке відбулося протягом десятиліття швидкого економічного зростання, зумовленого високими цінами на сировинні товари. За останні 15 років африканські країни на південь від Сахари показували економічне зростання в середньому близько 5% на рік. В значній мірі їм допоміг сировинний бум, який був викликаний, зокрема, в результаті швидкої урбанізації в Китаї. Із сповільненням економіки Китаю, ціни на багато сировинних товарів, що добуваються в Африці впали знову. Мідь, наприклад, тепер продається вдвічі дешевше, ніж під час піку. Це, у свою чергу, сповільнює зростання Африки: МВФ вважає, що темп зростання впаде до 4 % цього року, що, на думку багатьох, призведе до повторення споживацького буму і краху. Однією з головних причин для занепокоєння є те, що обробна промисловість Африки не виграла від буму.

Економічна комісія ООН для Африки (ЕКА), яка публікує велику доповідь про індустріалізацію в Африці в наступному місяці, вважає, що з 1980 по 2013 внесок африканського виробничого сектора до загальної економіки континенту фактично зменшився з 12% до 11%, і займає найменшу частку у порівнянні з будь-яким регіоном, що розвивається (Рис.1) [8].

Рис. 1. Зайнятість по секторам економіки в Африці.

Джерело: [8].

Крім того, в більшості країн Африки на південь від Сахари, частка виробництва впала за останні 25 років. Порівняння Африки та Азії вражає. В Африці виробництво забезпечує трохи більше 6% всіх робочих місць, і цей показник практично не змінився протягом більш ніж трьох десятиліть з 2008 В Азії показник зріс з 11% до 16% за той же період (Рис. 2) [8].

"Назвіть будь-яку країну в Африці, і десять років тому я міг би знайти там фірми світового класу," говорить Джон Пейдж з Інституту Брукінгса, спів автор книги про африканське виробництво. "Проблема в тому, що два роки потому, я повернувся назад і побачив лише ті ж самі компанії. Для порівняння, у Камбоджі або В'єтнамі я б повернувся та знайшов там 50 нових фірм".

Багато країн проходять процес деіндустріалізації під час економічного збагачення. Зростання у сфері послуг, наприклад у секторі розваг, допомагає зменшити частку виробництва у господарстві країни. Але багато африканських країн зменшують виробництво, хоча їх економіки все ще бідні, втрачаючи таким чином шанс отримати прибутки від переміщення працівників з аграрної сфери до більш високооплачуваних позицій на фабриках.

Передчасна деіндустріалізація відбувається не тільки в Африці. В інших країнах, що розвиваються також спостерігається уповільнення зростання кількості заводів частково через те, що високий технологічний розвиток зменшує потребу у низькокваліфікованій робочій силі. "Виробництво сталі тепер є менш трудомістким", говорить Маргарет Макміллан з університету Тафтс. Це означає, що африканським компаніям стає все важче створювати робочі місця в такому ж темпі, в якому азіатські фірми створювали з 1970х років.

Рис. 2. Частка країн у загальносвітовому експорті.

Джерело: [8].

Тим не менш, здається деіндустріалізація має значний вплив на країни Африки. Частково це спричинене тим, що слабо розвинена інфраструктура значно підвищує вартість виробництва. В 2010 році Африканський банк розвитку виявив, що електроенергія – значна стаття витрат для кожного виробника, в Африці коштує в середньому в три рази вище, ніж навіть у Південній Азії. Погані дороги і переповнені порти також підвищують вартість переміщення сировини і відвантаження готової продукції.

Іншим недоліком Африки, як не дивно, є наявність великої кількості природних ресурсів. Бум цін на сировинні товари протягом останнього десятиліття принесли з собою «голландську хворобу»: економіки, що отримують вигоди від експорту нафтопродуктів, підвищили курси своїх валют, завдяки чому імпорт таких товарів як автомобілі та холодильники стає дешевшим, але виробництво та експорт власної продукції стає дорожчим (Табл. 1).

Ще одною завадою на шляху розвитку Африки є її розташування. Ряд країн Східної Азії досягли успіху використовуючи парадигму «літаючих гусей»: головна країна створює приклад для наслідування. Вперше це відбулося у 1970х роках, коли Японія перемістила своє трудомістке виробництво до Тайваню та Південної Кореї. Але Африка, здається, втратила свій шанс. Легка промисловість Китаю переміщується до сусідніх Бангладешу та В'єтнаму, а не до далекої Африки, не зважаючи на велику кількість дешевої робочої сили. Таким чином, економічне зростання Африки відбувається не за рахунок експортно-орієнтованого виробництва.

Тим не менш, у деяких африканських країнах спостерігається зворотна тенденція. Виробництво Ефіопії зріс в середньому більше ніж на 10% на рік у період з 2006-14, частково за рахунок іноземних інвесторів. Індустріалізація Ефіопії відбувається за рахунок співробітництва з садівничими компаніями з Нідерландів, шкіряними та текстильними компаніями з Китаю та Туреччини. На разі поширюється співробітництво з фармацевтичними компаніями Німеччини та Швеції [3].

Ха-Джун Чанг, співавтор доповіді ЕКА, стверджує, що відносний успіх Ефіопії прийшов завдяки цілеспрямованій політиці. Бідним країнам часто важко вирішити, чи слід поширити свою нову інфраструктуру або сконцентруватися на найбільш перспективних напрямках. Замість того, щоб провести електроенергію по всій країні, Ефіопія зосередилася на будівництві електричних і транспортних зв'язків з своїми індустриальними парками. Доцільним також було залучення компаній, пов'язаних з індустріями, що вже присутні в країні. Завдяки тому, що фірми купують сировину у місцевих виробників, підвищується якість місцевої продукції, тому що іноземні фірми відправляють до місцевих своїх менеджерів та технічних фахівців. Це допомагає їм створювати більш конкурентоспроможні товари [2].

Таблиця 1

Найбільші статті експорту різних країн, що розвиваються.

1985					2008						
Країна	Сировина	Частково оброблені	Низько-технол.	Середн. технол.	Високо-технол.	Країна	Сировина	Частково оброблені	Низько-технол.	Середн. технол.	Високо-технол.
Сингапур						Сингапур					
Тайвань						Тайвань					
Південна Корея						Південна Корея					
Гана						Гана					
Кенія						Кенія					
Мозамбік						Мозамбік					
Нігерія						Нігерія					
Руанда						Руанда					

Джерело: [4].

Але прогресує не лише Ефіопія. Танзанія, де промислове виробництво зросло на 7,5% щорічно, починаючи з 1997-2012, добивається входження китайських і сингапурських фірм одягу на свій ринок і почала будувати свій перший мегапорт та індустріальний парк в минулому місяці. Руанда залучає інвестиції від Хелен Гаєм, жінки, що створила найуспішнішу фірму взуття в Ефіопії. Її швейна фабрика планує найняти 1000 працівників до кінця року [6].

Тим не менш, заводи не створюють навіть і близько достатньо робочих місць для мільйонів молодих людей, що рухаються в міста щороку. Більшість з них в кінцевому підсумку працюють на підприємствах з низьким рівнем продуктивності, таких як магазини чи ресторани. Африка складає лише 2% світового попиту. Для того, щоб швидко зростати, африканським країнам необхідно перемістити виробництво до більш продуктивних сфер промисловості. Без рішучих дій, вони ризикують ще одним втраченим десятиліттям.

Висновки. В деяких країнах Африки розроблюються і впроваджуються в життя програми модернізації національної економіки. Однак, для більшості країн міжнародна спільнота повинна надати свій досвід і матеріальну допомогу для створення умов переходу до ринку. Майбутнє Африки та її місце в світовому господарстві залежить від багатьох обставин. По-перше, від того, як швидко і наскільки ефективно урядам і народам цього континенту вдасться подолати тенденції розпаду та соціального хаосу, а деяким країнам — перетворити параеконіку в нормально функціонуючу економіку зі сталим розвитком. По-друге, від дій світового співробітництва, що представлені міжнародними організаціями, фінансовими інститутами. По-третє, від появи в Африці лідерів, що володіли б авторитетом, здатністю вести за собою суспільство в будь-яких умовах, що розуміли б африканські реальності з врахуванням глобальних змін. Дотримуючись даних обставин, необхідно приділяти більше уваги розвитку сільськогосподарських районів у сільськогосподарському виробництві, при цьому цінова політика і стимулювання інвестиційної діяльності дрібних фермерів повинна підкріплюватись інституціональними й структурними реформами. Важливо посилити контроль з попередження порушень навколишнього середовища і спустошування земель. Необхідно розв'язати проблеми неефективних державних підприємств і скасувати бюрократичні процедури в державному секторі економіки. Можливе здійснення приватизації у випадках, коли це обґрунтовано з фінансової точки зору й прийнятне в соціальному аспекті. Необхідно підвищити роль соціального захисту та відновити потік фінансових надходжень з державних і приватних джерел в країни Африки.

Список використаних джерел

1. Африка – континент конфліктів і надєжд // Международная жизнь. – 2010. – № 6.
2. Індустріалізація в Африці: більше схоже на марафон, ніж на спринт. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21677633-there-long-road-ahead-africa-emulate-east-asia-more-marathon?cid1=cust/ednew/n/bl/n/2015115n/owned/n/n/nwl/n/n/E/n>
3. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів історичних і гуманітарних університетів. – Львів: Афіша, 2013.
4. Социально-экономическая география зарубежного мира / Под ред. В.В. Вольского. – М.: Дрофа, 2013.
5. Френкель М. Африка: взаимодействие цивилизаций // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 5.
6. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку : історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2012. – 670 с.
7. Черный континент в XXI веке // Азия и Африка сегодня. – 2015. – № 7.
8. Юрченко К.О. Трансафриканська інтеграція: етапи еволюції // Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. – 2014. – Випуск 26. – С.16-40.
9. Юрченко К.О. Економічна інтеграція в Африці: ретроспективний аналіз // Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. – 2005. – Випуск 30. – С.74-98.
10. Robson P. Economic Integration in Africa. L.: George Allen and Unwin Ltd., 2008.